

Een geboetseerde 'Oresteia'

De plaats van handeling, het koninklijk paleis van Argos, is op het toneel een doorzichtige doos van hard plastic. Een glasachtige kooi waarin het gezin van Agamemnon gevangen zit. Een paleis als mortuarium, later tot transparant bushokje gereduceerd. Rondom de kooi sluipen de goden Apollo en Athena, de oren en ogen permanent op steeltjes. Het gesprek van de dag: Gij zult doden.

Aischylos' trilogie 'Oresteia' draait om wraak, wederwraak en vooral om de plicht van de antieke mens om wraak met wraak te wreken.

Totdat de godin van de wijsheid, Athena, besluit dat familiewraak zinloos en contraproductief is. „Laat oorlog buitenshuis plaatsvinden - moeiteloos voorhanden, waarin de lust naar roem geducht zal zijn, een hanengevecht op eigen erf noem ik geen veldslag.”

Agamemnons gezin valt ten prooi aan wraak op wraak. Die zette Agamemnon zelf in gang door zijn dochter Iphigeneia te offeren.

Zijn vertoornde echtgenote Klytaimestra doodt vervolgens haar man. Waarna menzoon Orestes, opgehitst door de god Apollo, zijn vader wrekt door zijn moeder te doden.

In de 'Oresteia'-enscenering van NTGent/Toneelgroep Amsterdam onder regie van Johan Simons zijn de gepleegde en aanstaande moorden een letterlijke kwestie van elkaar met modder besmijten. En van in Griekse klei verzingen.

Minutenlang zit de vermoorde Agamemnon (Pierre Bokma) in terracottaklei in zijn grafheuvel versteend.

Later, als levende dode, is hij het standbeeld van de veldheer die hij in Troje en daaromtrent ooit was. Onbewogen luistert hij naar zijn kinderen Orestes, Elektra en (de geest van) Iphigeneia, die elkaar toestemming tot de moedermoord op Klytaimestra vragen.

Het kleiig moddersmijten, rondwentelen in binnenshuiselijke drek, het klieren met klei (feestneuzen, pluimhelmen, borsten, tepels en zwangere buiken boetsierend), valt te lezen als een gezin op drift, dat daarmee een land op drift helpt.

Het is koddig, aandoenlijk en grimmig tegelijkertijd. Want er schuilt ook een onuitgesproken vermaning van de goden in: wat zijn jullie mensenkinderen toch een zootje elkaars energie en levenslust verspillende zeikerdjes.

Verheven als ze zijn, betreden de

goden de menselijke drekdomeinen aanvankelijk niet - dondersgoed wetend waar ze hun voetsporen achterlaten - maar raken desalniettemin met slijk besmeurd.

Apollo als de schijnheilig-medeplichtige hitser, Athena als de wijze 'onderhandelaar': Met die zichzelf voedende wederwraak verkwansenen jullie de aarde; jullie grond, jullie eigen heim.

Regisseur Simons neemt daar met ruim vier uren z'n tijd voor. Hij speelt de trilogie in de nieuwe vertaling van Herman Altena tot en met het (zelden uitgevoerde) derde deel uit: van 'Agamemnon', 'Dodenoffer' tot en met 'Ontzagbare godinnen'. Terwijl alleen het middendeel al volstaat om Aischylos' treurzang te doorgronden.

Agamemnon is dan al door zijn vrouw vermoord, maar dat hoeft niet te laten zien, en valt trefzeker door een verteller aan te kondigen. Hoe nu verder met moeder Klytaimestra en zoon Orestes, want die moeten volgens de heersende wraakwetten ook dood.

Bij het graf van zijn vader bezweert Orestes (Aus Greidanus jr) dat hij de moord zal wreken. Als teken van rouw laat hij een haarlok achter. En daarmee begint het omvangrijke geklier met klei.

De Agamemnon van Pierre Bokma zit als kleisculptuur in zijn grafheuvel annex praalgraf. Orestes duwt zijn hoofd in de kleiberg om zo zijn voorgeschreven haarlok achter te laten. Met als gevolg dat het graf door de afdruk van Orestes' schedel geschonden is. En Orestes zelf opeens kaal lijkt, met een plak klei op z'n hoofd.

Zusje Elektra (Halina Reijn in zotte babydoll) komt langs, en gaat samen met Orestes in de kleiberg zitten kleien.

Het vermoorde zusje Iphigeneia plukt een homp klei uit het graf en schrijft daarmee op het tot bushokje verschrompeld ouderlijk huis het woord 'kijk'.

Zo moddert dat oeverloos voort, terwijl Agamemnons drie kinderen het er ogenblikkelijk over eens zijn dat hun moordende moeder vermoord moet worden.

Het zaallicht blijft ondertussen gedempt aan, aanhoudend weerklinkt onbestemde trommelmuziek, babygehuil en Artissgeluiden.

De parel in deze 'Oresteia'-kroon is Betty Schuurman als de uit Troje geroofde oorlogsbuit Kassandra. Als zieners voorziet zij glashelder de

moord op Klytaimestra en haar eigen dood. „Papai - wat voor een vuur komt op mij af? Ototoi, Wolvengod Apollo - oi ik, ik.”

Het valt te prijzen dat regisseur Simons Aischylos' oertrilogie niet 'hendaags verpolitiekt' of er anderszins een mafiabewerking met Orestes-achter-tekstverwerker van maakte. Hij toonzette zijn 'Oresteia' in terracotta. En daar moet je al dan niet van houden.

Arend Evenhuis

Theater

'Oresteia' door NTGent/Toneelgroep Amsterdam onder regie van Johan Simons. T/m 3/12 Stadsschouwburg Amsterdam, 13 t/m 16/12 Utrecht, 5 t/m 20/1 Gent. www.toneelgroepamsterdam.nl.

